

УДК 811.161

НАУКОВО-МЕТОДИЧНА ПРОДУКЦІЯ КАТЕДРИ УКРАЇНСЬКОГО ПРИКЛАДНОГО МОВОЗНАВСТВА ЗА ДВАДЦЯТЬ РОКІВ

Ірина Кочан

*Львівський національний університет імені Івана Франка
катедра українського прикладного мовознавства
бул. Університетська, 1, кімн. 233, 79001, Львів, Україна
тел.: 032 239 43 55
ел. пошта: kim1950@i.ua
<http://orcid.org/0000-0002-5709-2933>*

Здійснено огляд науково-методичної продукції викладачів катедри українського прикладного мовознавства за два десятиліття. Утворена 1996 року, катедра стала стратегічно важливим структурним підрозділом як для популяризації української мови в іншомовному середовищі, так і для суттєвого вдосконалення науково-інструментального рівня професійного мовлення студентів інших факультетів університету.

Щоб забезпечити успішну викладацьку роботу необхідно було мати відповідні навчальні матеріали для викладання української мови іноземним студентам і для студентів різних фахових напрямів, удосконалюючи їхнє володіння рідною (державною) мовою та науково-професійною лексикою.

Серед видань катедри підручники, посібники, словники, розмовники, матеріали для читання в іншомовній аудиторії, збірники наукових праць, у яких розглядалися і розглядаються гострі питання методики викладання мови чужоземцям, матеріали з лінгвокраїнознавства, що охопили тексти з історії України, її культури, мистецтва, народних традицій.

Катедра стала піонером у розробленні національних стандартів з української мови для іноземців, розробила шкалу рівнів володіння українською мовою, вимоги до знань, умінь і навичок іноземних громадян, який став основою Стандарту Львівського національного університету і Державного стандарту.

На лекціях та практичних заняттях за фаховим спрямуванням основна увага зосереджена на курсі української мови крізь призму мовних норм та спеціальної термінології, щоб наблизити студентів до їхньої майбутньої професії, випустити грамотного, компетентного висококультурного фахівця.

Ключові слова: українська мова як іноземна, українська мова фахового спрямування, ділове українське мовлення, науково-методична продукція катедри.

DOI:

Катедра українського прикладного мовознавства Львівського національного університету імені Івана Франка була створена 1996 року для навчання української мови іншомовних студентів, що приїхали здобувати освіту в Україну (до Львова), а також для повторення кусу українського фахового мовлення крізь призму мовних норм і спеціальної лексики. Тому науково-практична діяльність викладачів кафедри була сконцентрована на розвиток лінгводидактики як науки про теорію та практику викладання української мови як іноземної.

Від 1996 року на кафедрі почав діяти науково-методичний семінар “Теорія і практика викладання української мови як іноземної”, на якому науковці, викладачі-практики обговорювали проблеми навчання української мови іноземців, обмінювалися досвідом викладання української мови за кордоном.

У 2006 році з нагоди 10-річчя катедри за матеріалами семінару був опублікований перший випуск збірника наукових праць “Теорія і практика викладання української мови як іноземної”, який у 2008 році набув статусу фахового видання.

Для забезпечення успішної роботи з іноземними студентами на кафедрі започатковано видання навчально-методичних серій “Теорія і практика викладання

української як іноземної” (2005) та “Читаймо українською!” (2008).

У 2005 році з’явилися перші матеріали серії “Теорія і практика викладання української як іноземної” під назвою “Підручники і посібники з української мови як іноземної” (автори О. Антонів та З. Мацюк). Матеріали серії “Читаймо українською” вийшло 7 випусків:

Василь Симоненко “Кукурікали півні на рушниках” (О. Антонів, 2006)

Іван Котляревський “Енеїда” (З. Мацюк, 2008)

Леся Українка “Лісова пісня” (Н. Станкевич, 2008)

Ліна Костенко “Маруся Чурай” (З. Василько, 2012)

“Солом’яний бичок” (О. Антонів, І. Фецько, 2012)

Тематичні діалоги. (Н. Станкевич, 2000)

Юрій Яновський “Дитинство” (І. Процик, 2009)

Важливим доробком викладачів катедри є посібники для навчання української мови як іноземної для різних категорій слухачів та різних рівнів знань. Роздуми про підручники і посібники з української мови як іноземної з’явилися на початку створення катедри. Спочатку перелік таких навчальних книжок здійснили О. Антонів, З. Мацюк у 2005 році. Деякі роздуми щодо підручника з української мови як іноземної (початковий рівень) опублікував Б. Сокіл (2008).

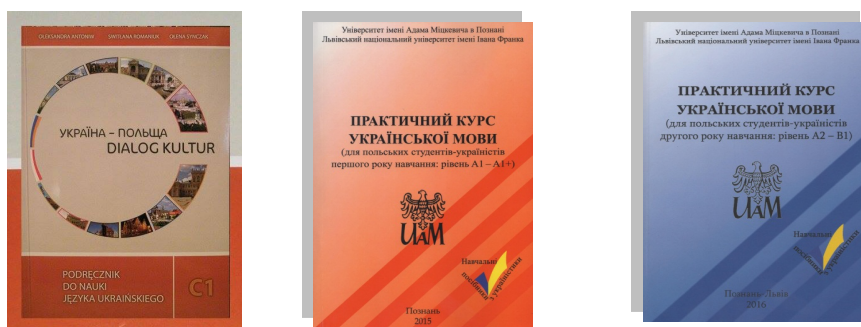
Підручники та посібники. Перші підручники з української мови для іноземців написав Б. Сокіл. Це “Вчимося розмовляти українською” (2004), “Українська мова за три тижні” (2010), “Книга для читання з української мови” (2012).

Модульний курс української мови для іноземців запропонувала О. Антонів (2012). Нову концепцію підручника з української мови для поляків запропонували О. Антонів та О. Синчак (2013), зокрема для поляків написано книжки: “Морфологія української мови для студентів-іноземців” (Н. Станкевич), “Українська мова: практичний курс для поляків” (О. Белей). Для студентів-іноземців, які вивчають українську мову на рівні В1–В2, написано посібник у вигляді модульного курсу “Українська мова для іноземців: модульний курс. Рівень В1–В2” (автори О. Антонів та Л. Паучок (2012). Підручник Д. Мазурик, виданий у Харкові видавництвом “Фоліо” (2017), розійшовся по всій Україні. Має велику популярність серед викладачів, студентів і навіть пересічних громадян. Призначений для навчання іноземців української мови від початкового (“нульового”) рівня до рівня В1 (рубіжного).

Результатом співпраці з Познанським університетом стали підручники, які уклали викладачі Познанського та Львівського університетів: “Україна – Польща: *Dialog kultur. C1*” (О. Антонів у співавторстві з С. Романюк та О. Синчак). “Практичний курс української мови для польських студентів-україністів першого року навчання за рівнями A1–A1+” (Познань, 2015) та “Практичний курс української мови для польських студентів-україністів другого року навчання за рівнями A2–B1” (Львів, 2016). Від катедри українського прикладного мовознавства окремі теми опрацьовувала професор І. Кочан. Книжки вийшли за загальною редакцією проф. Т. Космеди.

Підручники з української мови для корейських студентів створила І. Збир.

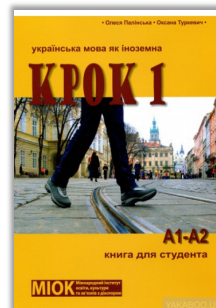

Про українську мову в китайській аудиторії в аспекті міжкультурної комунікації написала Н. Цісар, українську мову в Бразилії (З. Міхалішин, О. Антонів), у Вроц-

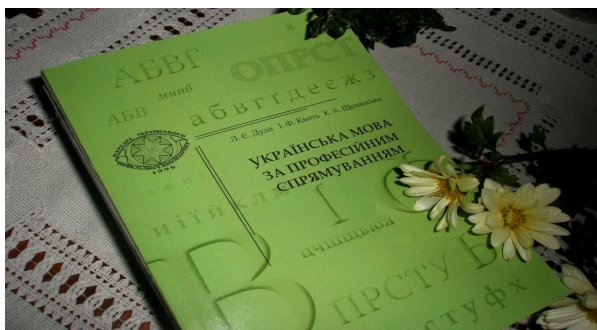
лавському університеті (І. Процик, Н. Станкевич), у Познанському (І. Фецько).

У 2011 році побачив світ посібник “Крок–1” (автори О. Палінська, О. Туркевич), який забезпечує досягнення рівнів А1–А2 володіння українською мовою. Для вивчення української мови на рівні В2 було створено навчальний посібник “Мандрівка Україною” (2012), членом авторського колективу якого є О. Туркевич.

Посібники та підручники з дисципліни “Українська мова за професійним спрямуванням”, авторами яких є викладачі катедри, рекомендовані Міністерством освіти і науки України. Їх знають і активно використовують у навчальному процесі викладачі і студенти багатьох вишів України, зокрема: посібник “Українська мова професійного спілкування” (З. Мацюк, Н. Станкевич, 2005), який має чотири видання; підручник “Українська мова фахового спрямування для юристів” (І. Кочан, А. Токарська, 2008).

2019 року на факультеті (за проханням випускників) введено курс української мови за професійним спрямування для другокурсників. Тому 2021 року Л. Дуда, І. Кметь та Х. Щепанська уклали навчально-методичний посібник. Сьогодні цей курс називається “Українська мова ділового спрямування”. Він містить плани практичних занять, систему тренувальних вправ та список рекомендованої літератури.

Переконливим доказом ґрунтовної та неперервної науково-методичної роботи на кафедрі є публікація збірника “Теорія і практика викладання української мови як іноземної” (вийшли з друку вже 16 випусків). Це видання стало доброю трибуною для

обговорення задекларованих у назві проблем. Зважаючи на високий рівень наукової дискусії на сторінках збірника, на авторитетну редколегію та не менш авторитетний колектив авторів “Теорію і практику викладання української мови як іноземної” внесено до переліку фахових видань ДАК України. А головне, кафедра взяла курс на підготовку фахівців – викладачів УМІ.

Публікації збірника “Теорія і практики викладання української мови як іноземної”. Про концепцію мовної освіти іноземців у вищих навчальних закладах України написала Д. Мазурик (вип. 10), концепцію підготовки фахівців для викладання української мови в іншомовній аудиторії – Б. Сокіл, З. Мацюк (вип.1). Нові освітні технології у викладанні мови як іноземної окреслила І. Кочан (вип. 3), про особливості дистанційного вивчення мови писала О. Антонів (вип. 2).

На сторінках наукового збірника друкувалися матеріали про *методи навчання і різні підходи до викладання мови як іноземної*. В загальному про методи писали: **метод проєктів** – О. Антонів (вип. 1), **корпусні підходи** – О. Демська-Кульчицька (вип. 2), **комунікативний підхід** – Д. Мазурик, І. Кочан (вип. 14, 16), інтерактивні технології описала І. Василяйко (вип. 8). Термінологію УМІ детально досліджувала, описала і захистила дисертацію О. Туркевич. На основі якої з’явилася монографія.

Оскільки студентів-іноземців треба навчати не лише мови, а й знайомити їх із **фаховою лексикою**, то **театральну** лексику подала Л. Гавриловська, (вип. 13) **біологічну** в іншомовній аудиторії опрацювала М. Вус (вип.10), **лісівництва** – О. Бурковська (вип. 10, 11), **мовознавчу** термінологію розробила Р. Жангазінова (вип. 7), лексику **бджільництва** – Г. Тимошик (вип. 7), **музейництва** – І. Фецько (вип. 9), **соматичну** – Н. Яніцька (вип. 3).

Мовну тематику на заняттях з української мови як іноземної окреслила О. Антонів (2013), їй же належить розроблення **тематичної організації лексики** (вип. 1). Лексичний мінімум окреслила О. Туркевич (вип.11). Вона ж запропонувала вивчення лексики на текстовій основі. Методика навчання **граматики** була у полі зору О. Антонів (вип. 5), З. Мацюк (вип. 8), І. Процик (вип. 4), Н. Фарини (вип. 9); навчання різних видів мовленнєвої діяльності було в полі зору Н. Станкевич (вип. 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 12, 13, 14).

Тексти різних жанрів пропонували на своїх заняттях: **казку** – О. Антонів, І. Фецько (вип. 7), **пісню** – О. Антонів (вип. 4), тексти різних стилів: **публіцистичний** – З. Мацюк, І. Процик (вип.9), **художній** – З. Мацюк, І. Процик (вип.5).

Лінгвокраїнознавчий аспект. *Лінгвокраїнознавство* (від лат. Lingua - мова + країнознавство) – дослідницький напрямок, що включає в себе вивчення мови і дає необхідні для кваліфікованого спілкування відомості про культуру країни, мову якої вивчають.

Головна мета лінгвокраїнознавства – забезпечити мовну компетентність у питаннях міжмовного спілкування за допомогою адекватного розуміння культури мови співрозмовника і вихідних текстів.

Лінгвокраїнознавчий аспект **фауноназв** та **дендронімів** описала З. Василько (вип. 1), символ “соловей”, а також їй належать розповідь про **назви замків** (вип. 5), **сакральних споруд** (вип. 3).

Про лінгвокраїнознавчий аспект **орнітонімів** написала І. Добрусинець (вип. 5), **птахів** (вип. 4), **свійських птахів** (вип. 7), **назви верхнього одягу** (вип. 12), **поверхнього одягу** (вип. 11), **назви народних духових інструментів** (вип. 9), **назви спорідненості** (вип. 3).

У полі зору Г. Тимошик були **найменування** українських **курганів** (вип. 9), українських **астронімів** (вип. 1). І. Кметь писала про **етнолексику** як джерело лінгвокультурологічних студій (вип.10), **українську народну пісню** (вип.13). Для Н. Станкевич лінгвокраїнознавчим матеріалом стали українські **топоніми** (вип. 12), для Н. Хібеби – українські **ергоніми** (вип. 5).

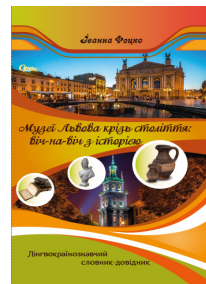
З'явився новий напрям методики – **українська мова як успадкована**. Його розвиває О. Туркевич. В її методичному доробку 4 навчальні посібники “Розмовляємо українською”, видані в Канаді Шкільною радою Конгресу українців Канади, де вона була на стажуванні у 2018 році.

Словники. Ну і як же без словників? Це незамінні помічники в навчальному процесі. Вони бувають різних спрямувань, призначень. За кількістю мов бувають одномовні, двомовні й багатомовні. Про необхідність таких словників у навчальному процесі писали: О. Антонів (Навчальний лінгвокраєзнавчий словник як об'єкт вивчення української мови в іншомовній аудиторії, Оломоуць, 2012), І. Кочан (Тематичні словники в навчанні мови як іноземної, 2017), О. Кровицька (Енциклопедичні словники як лексикографічний ресурс в курсі “Українська мова як іноземна” (2006). Основні принципи укладання навчального словника з УМІ окреслила О. Туркевич (2015).

У 2006–2007рр. І. Процик поділилася досвідом укладання та окреслила поняття “Лінгвокраєзнавчий словник власних назв української мови: концепція та реалізація”. Її доповнили Г. Тимошик, Д. Якимович-Чапран.

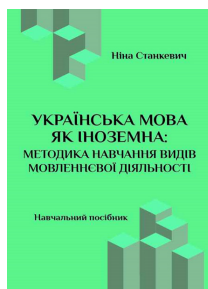
У 2005 році побачили світ зошити “Лінгвокраїнознавчого словника власних назв української мови”: “Географічні назви” (З. Мацюк, Н. Станкевич, О. Кровицька), “Назви релігійних свят” (О. Антонів), “Назви державних свят” (Д. Добрусинець), “Астрономічні назви” (Г. Тимошик, І. Процик), “Власні імена людей” (В. Кужелюк, Д. Якимович-Чапран), „Назви пам'ятних місць” (З. Василько). Сьогодні триває робота над тематичними групами лінгвокраїнознавчого словника: “Назви храмів” (І. Кметь), “Назви замків і фортець” (А. Чучвара), “Назви навчальних закладів” (Л. Дуда), “Медійний простір України (Л. Гавриловська, І. Кочан). А 2020 року І. Фецько видала з цієї серії вже не зошит, а повнозначний словник на 588 с. під назвою “Музеї Львова крізь століття: віч-на-віч з історією”.

За ініціативою проф. Л. Васильєвої з катедри слов'янських мов упродовж 2015-2016рр. з'явилася низка **тематичних двомовних словників** за участю доцента нашої катедри Б. Сокола (українсько-словенський, українсько-сербський, українсько-хорватський). Доповненням до таких словників стали **розмовники**, в укладанні яких активну участь взяв доцент катедри Б. Сокіл у співавторстві з колегами відповідних мовних кафедр: “Українсько-арабський розмовник” (з Л. Луцан, 2008), “Скажи слово болгарською! Українсько-болгарський розмовник” (з О. Сорокою, 2011). Ще одне видання побачило світ у 2015 році з доповненням назви: “Слова. Фрази. Коментарі”) з О. Сорокою та О. Албул.

2021 року було відкрито нову спеціалізацію “Українська мова та література. Українська мова як іноземна”. Це потребувало низки навчальних книжок – підручників і посібників з методики викладання. 2022 року вони з'явилися.

У посібнику “Основи методики викладання української мови як іноземної” (І. Кочан, З. Мацюк, О. Туркевич) розкрито теоретичні основи роботи в іншомовній аудиторії, подано основні методичні терміни і поняття, розглянуто системну організацію процесу навчання (2022). У посібнику Н. Станкевич йдеться про різні види мовленнєвої діяльності в аспекті лінгводидактики, уміщено практичні рекомендації щодо навчання цих видів в курсі української мови як іноземної (2022).

Бібліографічний покажчик праць членів катедри уклали О. Антонів, Н. Станкевич, І. Кметь.

Отже, можемо констатувати, що катедра українського прикладного мовознавства має вагомі здобутки у виданні науково-методичної літератури для практичного застосування в навчальному процесі.

SCIENTIFIC AND METHODOLOGICAL PRODUCTION OF THE DEPARTMENT OF UKRAINIAN APPLIED LINGUISTICS FOR TWENTY YEARS

Iryna Kochan

*Ivan Franko National University of Lviv
Department of Ukrainian Applied Linguistics
1 Universitetska Str., room 233, 79001, Lviv, Ukraine
phone: 032 239 43 55
e-mail: kim1950@i.ua
<http://orcid.org/0000-0002-5709-2933>*

A review of the scientific and methodological output of the teachers of the Department of Ukrainian Applied Linguistics for two decades was carried out. Established in 1996, the department has become a strategically important structural unit both for the popularization of the Ukrainian language in a foreign language environment and for the significant improvement of the scientific-instrumental level of professional speech of students of other faculties of the university.

To ensure successful teaching work, it was necessary to have appropriate educational materials both for teaching the Ukrainian language to foreign students and for students of various professional fields, improving their mastery of the native (state) language and scientific and professional vocabulary.

Among the publications of the department are textbooks, manuals, dictionaries, phrasebooks, materials for reading in a foreign-language audience, collections of scientific works, in which acute issues of the methodology of language teaching to foreigners were considered and are being considered, materials on linguistic and regional studies, which included texts on the history of Ukraine, its culture, art, folk traditions.

The department became a pioneer in the development of national standards for the Ukrainian language for foreigners, developed a scale of levels of Ukrainian language proficiency, requirements for knowledge, abilities and skills of foreign citizens, which became the basis for both the Standard of the Lviv National University and the State Standard.

In lectures and practical classes in a professional direction, the main attention is focused on the Ukrainian language course through the prism of language norms and special terminology in order to bring students closer to their future profession, to produce a literate, competent, highly cultured specialist.

Key words: Ukrainian language as a foreign language, Ukrainian language of specialization, business Ukrainian broad casting, scientific and methodical products of the department.

*Стаття надійшла до редакції 27.04.2023
доопрацьована 03.05.2023
прийнята до друку 10.05.2023*